

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Христо Петков Тодоров (НБУ)

относно дисертационния труд „Литературната рефлексия върху проблема за истината. (Истина и разбиране у Ницше, Хайдегер и Гадамер)” на Галина Койчева Иванова за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Теория на литературата” (05.04.01)

Дисертационният труд „Литературната рефлексия върху проблема за истината. (Истина и разбиране у Ницше, Хайдегер и Гадамер)” на Галина Иванова е в обем от 395 страници и се състои от увод три части, заключение и списък на използваната литература. В списъка на литературата са посочени 220 заглавия на книжни и електронни публикации на български, английски и немски.

Вниманието на авторката на предлагания дисертационен труд се съсредоточава върху начина, по който трима големи философски мислители – Фридрих Ницше, Мартин Хайдегер и Ханс-Георг Гадамер – се отнасят към проблема за истината. На всеки един от тримата е посветена по една отделна част от дисертационния труд. Има добри основания разбиранията на тъкмо тези трима философи за истината да станат предмет на изследване, представено за придобиване на научната степен по специалността „теория на литературата”. И тримата поставят и разглеждат проблема за истината далеч не само като специфичен епистемологичен и логически проблем, както обикновено се прави в традиционните теории за истината, а много по-широко – като онтологически проблем, като проблем за това, кое и как наистина съществува. Тази широка постановка на въпроса за истината налага промяна и на подхода, и на речника. Подходът не бива да бъде само епистемологичен, а речникът не бива да се ограничава до традиционните философски категории. Търсейки по-широк контекст на поставяне и разискване на проблема за истината и тримата автори – разбира се, всеки един от тях по свой собствен начин – се свързват с литературата. Тъкмо тази особена връзка между философия и литература по въпроса за истината се стреми да изясни в своя труд Галина Иванова. В дисертацията се развива и обосновава общата идея, че литературната рефлексия позволява проблемът за истината да се разбере по нов, неочакван, по-сложен и най-вече по по-пълнен начин от този, по който той се схваща във философската традиция.

Освен съдържателни съществуват и доста солидни историко-философски основания концепциите на Ницше, Хайдегер и Гадамер за истината да бъдат разглеждани в съпоставка и взаимовръзка помежду им. От философията на Ницше произхождат едни от най-важните интелектуални импулси за философията на Хайдегер, а Гадамер поставя в основите на своята философска херменевтика редица важни теоретични решения на своя философски учител Хайдегер.

Когато проблемът за истината се разглежда като епистемологичен проблем, той обикновено се формулира като проблем за истинността на човешките изказвания. Пита се, първо, при какви условия изказванията представят действителността такава, каквато тя е сама по себе си, и, второ, въз основа на какъв критерий може да се реши дали това е така или не. Ето защо основните типове теории за истината – кореспондентна, кохерентна, прагматистка, консенсусна, дефлационистка и пр. – са преди всичко теории, в които се предлагат различни критерии за истината. У Ницше, Хайдегер и Гадамер обаче се откриват такива аспекти на истината, които няма как да се проявят в рамките на неговото епистемологично разглеждане.

На фона на своята магистрална онтологическа идея за волята за власт Ницше насочва вниманието към комуникативната природа на истината и подчертава, че в отношенията между хората истината действа като скрит механизъм на господство на едни хора над други. Авторката аналитично и аргументирано е показала, че разкриването на действителната природа на истината у Ницше става със средствата на едно образно-метафорично, характерно за литературата мислене и писане, а не със средствата на философския категориален анализ. В тази част самостоятелна стойност има съпоставката между Ницше и Кафка.

Хайдегер поставя акцента върху ключов онтологичен аспект на истината – преди да функционира като определител и класификатор на изказванията, истината е първична откритост на самото битие със събитийен характер. Самото събитие на истината-откритост се случва в езика, по-специално в езика на поезията и най-вече в поезията на Хьолдерлин. Ето защо с оглед разбирането изначалната онтологична природа на истината е напълно основателно вниманието да се насочи именно към творчеството на този поет. Тук рефлексията върху литературните творби има непосредствена философска значимост.

Критическият патос на Гадамер в неговото главно съчинение „Истина и метод” е насочен преди всичко срещу претенциите на модерната наука, създадена по модела на математическото природознание, да държи монопола над истината. Гадамер оспорва

разбирането, че истина е възможно да се постигне само в науката като демонстрира, че не по-малко важни и легитимни източници на истинно познание представляват изкуството, историческото съзнание и всекидневният жизнен опит. От гледна точка на истината учението на Гадамер за изкуството като игра представлява ново утвърждаване на динамично-събитийния и ситуативен характер на истината. Удържането именно на тази страна на истината е от решаваща важност за цялостната философска концепция за разбирането, развита в „Истина и метод”. И тук, както при Хайдегер, изкуството като цяло и литературата в частност, отварят неизмеримо по-широки хоризонти за по-добро схващане на феномена на истината в неговата пълнота и многомерност.

Главната цел на изследването на Галина Иванова е реализирана успешно. Демонстрирано е убедително, че във философските учения на Ницше, Хайдегер и Гадамер, макар и по различен начин, отнасянето към литературата открива съществени възможности да се осъзнае и представи в неговата пълнота феномена на истината като се напусне тясната рамка на неговото епистемологическо разглеждане. Авторката несъмнено познава и разбира детайлно и задълбочено творчеството на разглежданите автори. Показала е отлична философска компетентност и способност за концептуален анализ. Композицията на труда е логична и отговаря на целите на изследването. Терминологичният език на работата е точен. С всичко това според мен са покрити всички изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор”.

Виждам и отделни слабости. Тук искам да спомена две от тях. Сама по себе си интригуващата и добре направена съпоставка между Ницше и Кафка стои като че ли малко встрани от общия сюжет на проблема за истината. Недостатъчно е изяснена разликата в разбирането на Хайдегер за истината от периода на „Битие и време” и това след т. нар. „обрат”, доколкото заедно с промяната в общата концептуална рамка на Хайдегеровата философия съществено се променя и схващането за истината.

Дисертационният труд на Галина Иванова „Литературната рефлексия върху проблема за истината. (Истина и разбиране у Ницше, Хайдегер и Гадамер)” е ерудирано, осъществено с висок професионализъм и голяма убедителност изследване, постигнало изцяло своите цели. Авторефератът отразява точно съдържанието на труда. Направени са действителни приноси. Посочени са четири публикации по темата на дисертацията.

Декларирам, че нямам съвместни публикации с авторката на изследването.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Дисертационният труд на Галина Койчева Иванова „Литературната рефлексия върху проблема за истината. (Истина и разбиране у Ницше, Хайдегер и Гадамер)”отговаря на всички изисквания за придобиването на образователната и научна степен „доктор” и затова като член на Научното жури аз без никакви колебания ще гласувам ЗА присъждането на автора на тази степен.

Подпис:

(проф. д-р Христо Тодоров)

София, 26 декември 2011 г.